

Από τον Μανώλη Ηλιάκη
MA Architecture & Spatial Culture
E-mail: iliakis@lycos.com

24 Ο θόλος του Norman Foster στη Βουλή του Βερολίνου

Το κτίριο του Reichstag στο Βερολίνο, που στεγάζει την Ομοσπονδιακή Βουλή της ενωμένης Γερμανίας, με το μνημειακό του χαρακτήρα και τις σημαντικές αρχιτεκτονικές

επεμβάσεις του Norman Foster, αποτελεί ένα σύμβολο Δημοκρατίας για τη Γερμανία.

Το ιστορικό κτίριο ολοκληρώθηκε το 1894 (η κατασκευή του άρχισε 10 χρόνια πριν), σύμφωνα με τα σχέδια του Paul Wallot. Το κτίριο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εκλεκτικιστικό. Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του έλκουν την καταγωγή τους από την ύστερη Αναγέννηση και από το πρώιμο Μπαρόκ. Το 1933, στα χρόνια του πολέμου κήκε σχεδόν ολοσχερώς εσωτερικά και ανακατασκευάστηκε μεταπολεμικά. Οι επεμβάσεις που έγιναν, πρόσβαλαν την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική του κτιρίου. Τον Νοέμβριο του 1954 καθαιρέθηκε ο θόλος από σίδηρο και γυαλί, που δέσποζε στο κέντρο του κτιρίου, λόγω κινδύνου κατάρρευσης.

Τον διαγωνισμό για την ανακατασκευή του κτιρίου, που έγινε το 1993, τον κέρδισε ο άγγλος αρχιτέκτονας Lord Norman Foster. Η αρχική πρόταση για την οποία βραβεύτηκε η ομάδα του Foster, ήταν να αφαιρεθούν οι προσθήκες και να επαναφερθεί το κτίριο ως προς τα κύρια δομικά χαρακτηριστικά στην πρότερή του μορφή και στη συνέχεια να τοποθετηθεί μια οριζόντια, τεραστίων διαστάσεων, ελαφρά επικάλυψη πάνω από όλο τον όγκο του κτιρίου.

Είναι αξιοπερίεργο, ακόμα και για τον ίδιο τον αρχιτέκτονα, το πώς ανατέθηκε τελικά σε

αυτόν η υλοποίηση του έργου, εφ' όσον στη συνέχεια ζητήθηκε να κατασκευαστεί γυάλινος θόλος, ο οποίος θα έφερνε στη μνήμη την αρχική μορφή του κτιρίου.

Η μελετητική ομάδα κλήθηκε να σχεδιάσει ένα γυάλινο θόλο, ο οποίος θα βρισκόταν ακριβώς στη θέση του παλαιότερου και θα

αποτελούσε την κατάληξη του ενιαίου κεντρικού χώρου της αίθουσας συνεδριάσεων της Βουλής. Σε άλλες προτάσεις, στα πλαίσια του διαγωνισμού, αυτό υπήρχε ως βασική ιδέα (χαρακτηριστική είναι η πρόταση του S. Calatrava).

Ο αρχιτέκτονας δεν συμβιβάστηκε με έναν

τυπικό σχεδιασμό ενός θόλου, που θα συγγένευε με την αυθεντική μορφή. Η μορφή του θόλου ξεφεύγει από την κλασική μορφολογική προσέγγιση. Το σχήμα του είναι ωοειδές, σε αντίθεση με πολλούς παραδοσιακούς θόλους που είναι μισή σφαίρα. Οι οικολογικές παράμετροι έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στο σχεδιασμό. Η κεντρική αίθουσα συνεδριάσεων φωτίζεται και αερίζεται σε μεγάλο βαθμό με φυσικό τρόπο, με τη χρησιμοποίηση κατάλληλου τεχνολογικού εξοπλισμού. Ένα σύστημα κατόπτρων προσαρμοσμένων σ' έναν πολυέδρο όγκο, ο οποίος αιωρείται στο κέντρο του θόλου, ενισχύει τον φωτισμό του εσωτερικού, κατευθύνοντας το φως από τον διάφανο τρούλο προς τα κάτω. Η φυσική θερμότητα που συλλέγεται από τον γυάλινο θόλο, αποθηκεύεται κατά τη θερινή περίοδο σε βάθος 400 μέτρων εντός του εδάφους για να χρησιμοποιηθεί το χειμώνα. Με ανάλογο τρόπο αξιοποιείται το ψύχος του χειμώνα, για να χρησιμοποιηθεί κατά τους θερινούς μήνες.

Η γενικότερη αντίληψη ενός βιοκλιματικού σχεδιασμού, που επικρατεί σε όλο το κτίριο, δεν θα πρέπει να επισκιάζεται από την ξεχωριστή μορφή της επικάλυψης. Η επικάλυψη δεν θα πρέπει να εκτιμηθεί μόνο ως μια εντυπωσιακή φόρμα αλλά και ως απόρροια μιας οικολογικής συνείδησης για την αρχιτεκτονική. Παράλληλα, ο θόλος προσθέτει μια νέα χρήση στο κοινοβούλιο, εισαγάγει έναν ιδιαίτερο δημόσιο χώρο στο κοινοβούλιο, προσφέροντας μια ευχάριστη χρήση - ψυχαγωγία στους επισκέπτες. Το θόλο μπορεί να τον επισκεφτεί κανείς μέχρι αργά το βράδυ (έως τα μεσάνυχτα), απολαμβάνοντας τη θέα του Βερολίνου.

Ο επισκέπτης για να προσεγγίσει το θόλο χρησιμοποιεί δυο ανελκυστήρες, οι οποίοι τον μεταφέρουν στην ταράτσα του κτιρίου που λειτουργεί ως πλατεία, στο κέντρο της οποίας βρίσκεται η γυάλινη κατασκευή.

Στην περιπλάνηση αυτής της ιδιαίτερης ταράτσας, μπορεί κανείς να δει τόσο τις απολήξεις του ιστορικού κτιρίου από κοντά όσο και τα δυο αίθρια που βρίσκονται σε βάθος 20 μέτρων και φιλοξενούν δυο καλλιτεχνικές εγκαταστάσεις των σημαντικών καλλιτεχνών Hans Haacke και Ulrich Ruckriem αντίστοιχα. Σ' ένα μέρος της ταράτσας αναπτύσσεται ένα cafe, στο οποίο ακόμα και οι καρέκλες είναι σχεδιασμένες από τον ίδιο τον αρχιτέκτονα. Τα καθίσματα βγήκαν σε βιομηχανική παραγωγή από την εταιρία Thonet στη σειρά "Programm S900".

Το πρώτο πράγμα που αντικρίζει κανείς

μπαίνοντας στο θόλο είναι η κατασκευή με τους καθρέφτες, που θυμίζει χωνί και χρησιμεύει στη διάχυση του φωτός στο εσωτερικό. Γύρω από αυτή την κατασκευή υπάρχει ένας δακτύλιος, ο οποίος λειτουργεί ως κιγκλίδωμα για τη θέα προς την αίθουσα συνεδριάσεων αλλά και ως επιφάνεια στην οποία εκτίθεται πληροφοριακό υλικό για την ιστορία του κτιρίου.

Ταυτόχρονα με την πανοραμική θέα της πόλης, μπορεί κανείς να έχει οπτική επαφή με το εσωτερικό της αίθουσας συνεδριάσεων, μέσα από το διάφανο γυάλινο διαχωριστικό. Στο πάτωμα αυτού του επιπέδου αναπτύσσονται φωτιστικά σώματα, το φως των οποίων, κατά τις βραδινές ώρες, ανακλάται στην κατασκευή με τους καθρέφτες, φωτίζοντας όλο το χώρο. Ο κατάφωτος τρούλος αποτελεί ένα ιδιαίτερο τοπόσημο για το Βερολίνο, αφού είναι ευδιάκριτος από μακρινή απόσταση τη νύχτα.

Δύο σπειροειδή κεκλιμένα επίπεδα αναπτύσσονται στην περίμετρο του θόλου. Η μία, εξυπηρετεί την άνοδο και η άλλη, την κάθοδο. Στη συνέχεια, ο επισκέπτης μπορεί ν' ανέβει τη ράμπα ανόδου, απολαμβάνοντας τις διαφορετικές οπτικές φυγές προς την πόλη. Το κεκλιμένο επίπεδο ανόδου ξετυλίγεται περιμετρικά του θόλου και αναπτύσσεται παράλληλα με αυτό της καθόδου.

Έχει ενδιαφέρον να παρατηρεί κανείς τους επισκέπτες που κινούνται με διαφορετική φορά σε αυτές τις ράμπες (καθόδου - ανόδου). Η κίνησή τους μοιάζει να είναι χορογραφημένη, καθώς ο ρυθμός της κίνησης, σε συνδυασμό με την πύκνωση και την αραιώση του κόσμου, δίνει θεατρικότητα στο χώρο. Η μορφή του διπλού έλικα που σχηματίζεται από τις ράμπες, συμβάλλει ακόμα περισσότερο στην προηγούμενη εικόνα. Η λεπτή διατομή των κεκλιμένων επιπέδων και η χρησιμοποίηση υαλοπινάκων για κουραστές δίνει μια αίσθηση αιώρησης στους ανθρώπους που κινούνται σε αυτά. Οι ράμπες συμβάλουν στην ακαμψία της κατασκευής, λειτουργώντας ως νευρώσεις. Το συνολικό μήκος που πρέπει να διανύσει κανείς προκειμένου να ανέβει στη κορυφή και στη συνέχεια να κατέβει, είναι 230 μέτρα.

Ο περίπατος αυτός είναι γοητευτικός όλες τις ώρες της ημέρας και υπό όλες τις καιρικές συνθήκες, αφού το περιβάλλον εσωτερικά είναι ευχάριστο και λειτουργεί ως προστατευτικό κέλυφος.

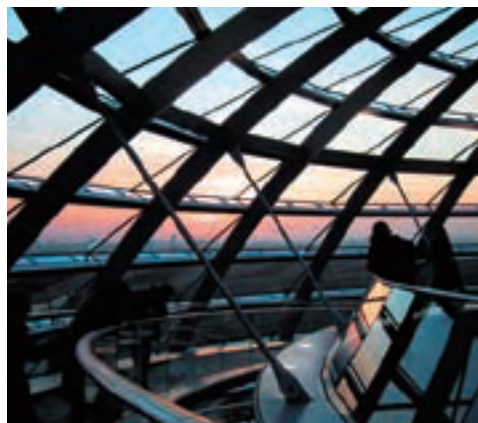
Στο τέλος της διαδρομής ανάβασης, ο επισκέπτης μπορεί να σταθεί σ' έναν δακτύλιο -

πλατφόρμα, στο υψηλότερο σημείο του κτιρίου (50 περίπου μέτρα από το ύψος της στάθμης του δρόμου). Σε αυτό το χώρο υπάρχει ένα κυλινδρικό κάθισμα - παγκάκι από ξύλο, όπου κανείς μπορεί να απολαύσει την εντυπωσιακή θέα με την ηρεμία του.

Η διάμετρος του θόλου είναι 40 μέτρα και το ύψος του 23 μέτρα. Ο σκελετός του θόλου αποτελείται από 24 καμπυλωμένα ατσάλινα προφίλ που ενώνονται μεταξύ τους με μεταλλικούς δακτυλίους. Πάνω σε αυτή την "άτρακτο" προσαρμόζονται τα πλαίσια αλουμινίου, που συγκρατούν υαλοπίνακες φάρδους 5 μέτρων περίπου.

Οι υαλοπίνακες είναι έτσι τοποθετημένοι, ώστε ν' αφήνουν οριζόντιες σχισμές μεταξύ τους. Στις κάτω ζώνες, οι σχισμές είναι ανοιχτές προκειμένου να υπάρχει εισροή φρέσκου αέρα.

Τις ημέρες που υπάρχει ηλιοφάνεια, προκειμένου οι ακτίνες του ήλιου να μην πέφτουν άμεσα στους καθρέφτες και στη συνέχεια, στην κεντρική αίθουσα συνεδριάσεων, κατασκευάστηκε ένα περισιδωτό σκιαδίο, το οποίο καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του συνολικού ύψους (12 μέτρα σε ύψος) και περιστρέφεται γύρω από τον άξονα του θόλου με ηλεκτρονικό τρόπο. Υπάρχουν δηλαδή αισθητήρες, που μεταφέρουν πληροφορίες σ' ένα δίκτυο υπολογιστών, το οποίο ορίζει αυτόματα τη θέση του σκιαδίου. Είναι κατασκευασμένο από αλουμίνιο και αποτελείται από εκατοντάδες ράβδους κυλινδρικής διατομής, που αφήνουν ένα μικρό κενό μεταξύ τους. Με αυτό βέβαια τον τρόπο, στην αίθουσα συνεδριάσεων υπάρχει πάντα ένας διάχυτος φωτισμός, κατάλληλος για συγκέντρωση και για τη δημιουργία μιας ήρεμης ατμόσφαιρας.

Η αίσθηση ότι υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στο χώρο και ότι κινείσαι στην απόληξη της αίθουσας συνεδριάσεων, ενισχύει τη συμβολική διάθεση της επέμβασης, αποτυπώνοντας τα μηνύματα των καιρών που αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη σημασία, αν αναλογιστεί κανείς την αυστηρότητα που ενέπνεε το ίδιο αυτό κτίριο στην πρότερή του μορφή.

Η μνημειακότητα του Reichstag, η αυστηρή συμμετρία της αρχικής σύλληψης του Paul Wallot, αντιστοιχούσε σε μια άλλη εκδοχή εξουσίας που σήμερα δεν εκφράζει πλέον την κοινότητα. Η αίσθηση ισότητας, δικαιοσύνης, ελευθερίας, αξιοκρατίας, που θα πρέπει να αισθάνεται ο σημερινός πολίτης, εκφράζεται χωρικά με την επέμβαση του Foster. Η προσπάθεια καλλιέργειας της συνε-

του Βρανδεμβούργου και την Potsdamer Platz.). Η αρχιτεκτονική επέμβαση στο Reichstag αποτελεί το κύριο σύμβολο όλων αυτών των σημαντικών αλλαγών που έγιναν και δίνουν μια εικόνα “ρευστή” για την πόλη. Η επανερμηνεία παλαιών ιχνών του κτιρίου, όπως ο γυάλινος τρούλος που προϋπήρχε με την παραδοσιακή έννοια, γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει συγκερασμός του συμβολισμού, της φόρμας, της λειτουργίας και της χρησιμοποίησης σύγχρονων τεχνολογιών, που αξιοποιούν μια μορφή ενέργειας που είναι η παθητική ενέργεια.

Η απαίτηση της εποχής μας για “οικολογικό” σχεδιασμό ενσαρκώνεται με έναν πολύ ενδιαφέρον τρόπο στη συγκεκριμένη επέμβαση και αποτελεί ένα καλό παράδειγμα εφαρμογής νέων τεχνικών και ιδεών προς αυτή την κατεύθυνση.

δησης ότι ο γερμανός πολίτης είναι μέλος μιας παγκόσμιας κοινότητας, η οποία οφείλει να συμβιώνει ειρηνικά και αρμονικά, υποστηρίζεται τόσο με καλλιτεχνικές επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατόπιν συνεννόησης με τον αρχιτέκτονα, όσο και με τον θόλο που επιτρέπει μια κυκλική θέα μέχρι το τέλος του ορίζοντα. Η απόφαση να μην υλοποιηθεί η αρχική πρόταση, φαίνεται να είναι σωστή από την αθρόα προσέλευση του κόσμου στη νέα αυτή επέμβαση. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των επισκεπτών είναι οι ί-

διοι οι κάτοικοι του Βερολίνου, που αισθάνονται την επίσκεψη στο κοινοβούλιο, ως μέρος μιας βόλτας τους στην πόλη.

Ο θόλος του Norman Foster συνδέει την αρχιτεκτονική του τέλους του 19^{ου} αι. με τις σύγχρονες αναζητήσεις στον τομέα της αρχιτεκτονικής, του αιώνα που ανατέλλει.

Από ψηλά, μπορεί να παρατηρήσει κανείς όλες τις πολεοδομικές αλλαγές που συντελούνται σε όλη την ευρύτερη περιοχή, μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών (π.χ. την ανάπλαση της περιοχής γύρω από την πύλη